

УДК [330:796.093.1](477)

І.Ю. Приварникова

старший викладач

Є.С. Паустовський

Дніпропетровський національний університет ім.О.Гончара

**ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПРОВЕДЕННЯ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ
З ФУТБОЛУ ЄВРО-2012 В УКРАЇНІ**

У статті проведено теоретичний аналіз економічних наслідків проведення міжнародних спортивних подій. Подано приблизну оцінку економічних наслідків проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 в Україні.

Ключові слова: спорт, інвестиції, інфраструктура, туризм, витрати, мультиплікаційний ефект, чемпіонат Європи з футболу Євро-2012, наслідки Євро-2012.

I. Вступ

З часів Давньої Греції проведення масштабних спортивних змагань прийнято вважати важливим і престижним заходом. Проте за більше, ніж вікову історію сучасного олімпійського руху пріоритети змінилися. Крім літніх і зимових Олімпійських ігор, підвищений інтерес з боку не лише глядачів, а й керівників держав викликають чемпіонати світу і континентів з таких видів спорту, як волейбол, баскетбол, хокей, регбі тощо. Проте найпопулярнішим видом спорту за правом вважається футбол, оскільки його аудиторія вимірюється мільярдами людей у всьому світі.

Чемпіонат Європи з футболу (англ. UEFA European Championship) – основне суперництво збірних країн з футболу, що проводиться під егідою УЄФА кожні 4 роки, починаючи з 1960 р. Євро-2012 став 14-м чемпіонатом Європи, турнір проводили спільно Україна і Польща у період з 8 червня до 1 липня 2012 р. [3].

З настанням у спорті ери комерціалізації у 1980 р. проведення спортивних змагань стало виконувати не тільки соціальну, а й економічну функцію з економічними та соціальними наслідками. Таким чином, актуальним є питання дослідження наслідків проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 в Україні [1].

Визначенню економічних наслідків проведення міжнародних спортивних подій присвятили значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-дослідники. Особливо слід відзначити праці таких науковців, як Р. Бааде, К. Бренке, Т. Васильцева, В. Волошина, В. Ляшенко, О. Макаренко, В. Матесон, Д. Медден [1], та В. Фридель, які досліджували методи підвищення ефективності проведення футбольного турніру Євро-2012 [6–

8]. Крім того, основою для досліджень є нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інших органів влади [4; 5]. Наслідки впливу Євро-2012 на економіку України широко досліджували засобами масової інформації України та світу. Питання щодо турніру дискутуються на всіх телеканалах, у мережі Інтернет, у друкованих виданнях тощо. Невирішеною проблемою залишається надання точного прогнозу наслідків проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. в Україні, оскільки обрана тематика ще не досліджувалась повною мірою.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити можливі наслідки проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. в Україні та їх приблизну оцінку.

III. Результати

Сьогодні економічні наслідки від проведення масштабних спортивних змагань характеризуються показником економічного впливу (economic impact) – критерієм, що визначає загальний економічний наслідок для країни від витрат, пов'язаних із спортивним змаганням. Для вимірювання цього показника існують два основні методи: ex-ante аналіз – оптимістичний прогноз, заснований на прямій різниці між віддачею і вкладеннями, та ex-post аналіз – вимірює зміни економічних чинників і співвідносить ці зміни із наслідками проведення спортивного змагання [1].

Південнокорейський дослідник Лі у 2002 р. увів поняття прямих і непрямих економічних наслідків проведення спортивного заходу. Прямий ефект пов'язаний з інвестиціями в інфраструктуру, з витратами організаторів і споживачів. Непрямий ефект визначається такими нематеріальними речами, як підвищення іміджу країни у світовій спільноті, а також корпорацій, що представляють країну – господаря турніру [1].

Усі прямі та непрямі позитивні наслідки проведення чемпіонату Європи з футболу пов'язані з: оновленням транспортної, комунальної, спортивної, соціальної, туристичної інфраструктури; спортивним туризмом; розвитком спорту і громадської активності; зростанням міжнародної комунікації; генерацією валової доданої вартості як підприємствами, прямо задіяними в будівництві, модернізації й обслуговуванні об'єктів транспортної, спортивної, комунальної, соціально-культурної і туристичної інфраструктури, так і в суміжних галузях економіки; забезпеченням зайнятості населення; збільшенням товарообігу; збільшенням податкових надходжень у державний і місцеві бюджети; зміцненням малого й середнього бізнесу; створенням перспективних агломерацій; посиленням приватно-державного партнерства; формуванням мультиплікаційного впливу на економіку як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді і, як наслідок, зростанням ВВП [1].

До негативних прямих та непрямих наслідків проведення міжнародних змагань у країні можна зарахувати такі: перенесення на платників податків країни – господаря чемпіонату витрат на будівництво і модерні-

зацію інфраструктури у разі, якщо держава не в змозі залучити кошти інвесторів; ефект витіснення (crowding-out), який полягає в тому, що багато туристів, які зазвичай відвідують країну – господаря чемпіонату, в рік його проведення залишаються удома; залучення зарубіжних підрядників і постачальників не дає змогу використовувати кошти, що виділяються з державного та місцевих бюджетів, на розвиток вітчизняних підприємств; неефективний менеджмент може призвести до збитковості багатьох інфраструктурних об'єктів після проведення чемпіонату, в тому числі стадіонів, готелів, аеропортів; недоліки в інфраструктурі, організації та проведенні чемпіонату автоматично несприятливо позначаються на іміджі країни-господаря, туристичних потоках, інвестиційній привабливості [1].

Крім того, для оцінювання можливих наслідків проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 в Україні доцільно використати ex-post аналіз основних фінансово-економічних наслідків проведення міжнародних спортивних заходів у світі в попередні роки. З урахуванням матеріалів, викладених у праці [1], сукупність наслідків можна звести до табл. 1.

Таблиця 1

Короткий ex-post аналіз основних фінансово-економічних наслідків проведення міжнародних спортивних заходів у світі у попередні роки

Захід	Фінансово-економічні результати
Чемпіонат Європи з футболу 2004 р. у Португалії	Економічний ефект від туризму оцінена на рівні 200–400 млн дол. США. Чистий дохід Португалії від проведення Євро-2004 становив близько 400 млн євро. За час чемпіонату країну відвідали близько 1 млн туристів. На вдосконалення транспортної і готельної інфраструктури знадобилися 4 млрд євро, будівництво і реконструкція стадіонів потребували вкладень у розмірі 950 млн євро. Португалія при отриманні права приймати європейську першість у 2004 р. була найбільшю країною Євросоюзу за доходами на душу населення. Проте після того, як було залучено зовнішні інвестиції та кошти з державного і місцевих бюджетів, загальний дохід Португалії становив 1,2 млрд дол. США. Зростання ВВП оцінюється до 0,2%
Чемпіонат світу з футболу 2006 р. у Німеччині	Доходи від проведення чемпіонату оцінюються в розмірі від 4,7 до 9 млрд євро при 6 млрд євро витрат (9 млрд дол. США). Ефект – від 0,25 до 0,5% зростання ВВП. За даними німецького Postbank, звіту Міністерства фінансів ФРН, лише на оновлення транспортної інфраструктури з 2000 до 2005 р. було витрачено 3,7 млрд євро
Чемпіонат Європи з футболу 2008 р. в Австрії та Швейцарії	Загальний економічний ефект оцінено на рівні 470 млн євро, або 0,25% ВВП. Загальний бюджет фінальної частини становив 1 млрд дол. США (750 млн євро). Чемпіонат Європи-2008 відвідали 2,4 млн осіб. За підрахунками організаторів, уболівальник, що відвідав Євро-2008, провів у середньому 3,4 дня у Швейцарії і 3,6 – в Австрії. За цей час уболівальником було витрачено в середньому 983 євро
Чемпіонат світу з футболу 2010 р. у ПАР	Доходи країни становили 323 млн дол. США при витратах на організацію і проведення чемпіонату близько 4,3 млрд дол. США, або 3,476 млрд євро (у т.ч. 1,2 млрд євро на будівництво стадіонів, 1,16 млрд євро на розвиток залізничного транспорту) без витрат на модернізацію доріг і аеропортів, які протягом 6 років підготовки фінансувалися з державного бюджету за спеціальними програмами розвитку країни. ВВП республіки в наступному кварталі після чемпіонату знизився на 2%. Основну виручку від турніру отримали іноземні підрядники (лише 22% зі 100 найбільших компаній, що працюють у країні, відзначили, що отримали вигоду від турніру). А кількість туристів виявилася меншою, ніж очікувалося (туристи залишили 0,5 млрд дол. США). Більше того, 38% туристів виявилися громадянами африканських країн, перш за все, сусідніх Мозамбіку, Свазіленду і Ботсвани. Проте в доповіді, підготовленій UBS Investment Research, зазначено, що підготовка до чемпіонату допомогла наростити ВВП ПАР від 0,5 до 2,2%, а загальна кількість створених робочих місць, починаючи з 2006 р., становила близько 300 тис. осіб.

Крім того, дослідження, проведене Единбурзьким університетом, показало, що останні десять чемпіонатів світу з футболу не виправдали фінансових очікувань: у кращому разі вони були не збитковими. Беззбитковістю змогли похвалитися лише ті

країни, де за багато років до чемпіонату вже були готові інфраструктура і стадіони: Німеччина, Франція, США, Італія [1].

У дослідженні UBS Investment Research повідомляється, що ВВП трьох попередніх господарів чемпіонату світу з футболу (ПАР,

Німеччина, спільні господарі турніру Південна Корея та Японія) збільшився в середньому на 1,8% за час підготовки до турніру, хоча визначити точно, яка частина зростання була безпосередньо пов'язана з чемпіонатом, складно [1].

Спираючись на аналіз наслідків проведення попередніх міжнародних заходів (табл. 1) та враховуючи специфіку економіки України, можна спрогнозувати такі наслідки проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012:

- згідно з Державною цільовою програмою з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу, затвердженою 14.04.2010 р. Кабінетом Міністрів України з урахуванням доповнень Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 р., загальні обсяги фінансування становлять 114,9 млрд грн (близько 14 млрд дол. США). Найбільших ресурсів сьогодні потребують розвиток транспортної інфраструктури – 48,1% запланованого фінансування, інфраструктура розміщення – 21,2% та спортивні споруди – 7,8% [4]. Таким чином, витрати на організацію проведення чемпіонату в Україні значно більші порівняно із ситуацією проведення чемпіонату розвинутими країнами, оскільки інфраструктура розвинутих країн досконаліша. Проте мультиплікаційний ефект, на думку багатьох експертів, в Україні буде більше;
- в Україні бюджет є дефіцитним за рахунок значних витрат на побудову інфраструктури, що, як показав досвід попередніх спортивних заходів, у довгостроковій перспективі може призвести до впровадження нових податків і загального зростання податкового тягаря для населення з метою покриття дефіциту;
- у 2012 р. внаслідок відсутності значних витрат на інвестування в побудову основних об'єктів інфраструктури і приросту доходів від використання вже побудованих об'єктів, реклами, потоку туристів можна очікувати на позитивний економічний ефект;
- слід урахувати, що в довгостроковій перспективі Україна зазнаватиме витрат, пов'язаних з обслуговуванням побудованих об'єктів інфраструктури (стадіони, аеропорти, готелі);
- можна спрогнозувати зростання обсягів іноземних інвестицій у розбудову спортивної та туристичної інфраструктури в короткостроковій перспективі, проте через це відповідна частина економічних вигод опиниться поза державою;
- нормативно-правова база не була зорієнтована на вирішення актуального питання залучення іноземних інвестицій,

зокрема, так і не було створено обіцяного владою "єдиного інвестиційного вікна" для іноземних компаній, відсутні гарантії для приватних інвесторів, тому значних зрушень у процесі зміцнення приватно-державного партнерства та покращення інвестиційного клімату в країні в довгостроковій перспективі поки не очікується;

- завдяки збільшенню попиту на продукт різних сфер економіки країни в процесі підготовки проекту Євро-2012 у короткостроковій перспективі очікується зростання товарообігу;
- за умови участі українських професійних футбольних клубів у європейських футбольних кубкових змаганнях забезпечується ефективне використання новозбудованих спортивних споруд;
- для України неможливо спрогнозувати точну кількість туристів під час проведення чемпіонату, проте можна стверджувати, що при існуванні гострого контрасту між туристичним потенціалом країни та його використанням можна очікувати на значний розвиток туризму, а дією ефекту витіснення варто знехтувати;
- потреба в забезпеченні високоякісного зв'язку українських приймаючих міст із відповідними польськими приймаючими містами покращить інфраструктурні зв'язки між ЄС та Україною, що є вигідним для економіки і країни в цілому;
- під час підготовки до чемпіонату створено нові робочі місця, проте не можна точно спрогнозувати, чи будуть вони діяти у довгостроковій перспективі.

IV. Висновки

Масштабні спортивні події з переходом на комерційну основу набули надзвичайної популярності, і все більше країн змагається за те, щоб бути обраними для їх організації. З'явилась практика залучення до їх проведення нових країн, крім традиційно розвинутих. Однак країнам із слаборозвинутою інфраструктурою притаманний частковий економічний ризик, що є характерним і для України.

Через економічний ризик спрогнозувати однозначно позитивні чи негативні наслідки проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 в Україні вкрай важко. Очікуються значні втрати бюджету країни через проведення турніру. Поряд із цим, прогнозується значний розвиток інфраструктури країни. Оскільки проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 в Україні призвело до значних витрат на інфраструктуру, доцільно дослідити розвиток інфраструктури країни після проведення чемпіонату.

Список використаної літератури

1. Ляшенко В.И. Экономические аспекты проведения крупных международных спортивных мероприятий / В.И. Ляшенко // Управління економікою: теорія та практика. – 2010. – № 3. – С. 97–144.
2. Національне агентство з підготовки до Євро-2012 і реалізації інфраструктурних проєктів (Укрєвроінфрапроєкт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine2012.gov.ua>.
3. Офіційний сайт європейського футболу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.uefa.com>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу” від 22.02.2008 р. № 107 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/107-2008-%D0%BF>.
5. Закон України “Про організацію та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу в Україні” від 19.04.2007 р. № 962-V зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/962-16>.
6. Вплив Євро-2012 на активізацію транс-кордонного співробітництва та розвиток підприємництва : мат. засідання “круглого столу” [Електронний ресурс] / За ред. Т.Г. Васильціва, В.І. Волошина. – Львів : Ліга Прес, 2009. – 116 с. – Режим доступу: <http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/2011.02.014346-6a316.pdf>.
7. Фридель В. Відбувся круглий стіл “Євро-2012: економічні очікування для України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nst.kneu.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=130:-l-2012-r&catid=1:latest-news.
8. Макаренко О. Вплив Євро-2012 на економіку України [Електронний ресурс] / О. Макаренко. – Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=1303>.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2012 р.

Приварникова И.Ю., Паустовский Е.С. Экономические последствия проведения чемпионата европы по футболу Евро-2012 в Украине

В статье проведен теоретический анализ экономических последствий проведения международных спортивных мероприятий. Дана приблизительная оценка экономических последствий проведения чемпионата Европы по футболу Евро-2012 в Украине.

Ключевые слова: спорт, инвестиции, инфраструктура, туризм, затраты, мультипликаторный эффект, чемпионат Европы по футболу Евро-2012, последствия Евро-2012.

Privarnikova I., Paustovskiy Y. Economic consequences of the european football championship Euro-2012 in Ukraine

The theoretical analysis of the economic consequences of international sports events was made in the article. Rough estimate of the economic impact of the European Football Championship Euro-2012 in Ukraine was provided.

Key words: sports, investment, infrastructure, tourism, costs, multiplier effect, European football championship Euro-2012, consequences of Euro-2012.